Jurij Buranov

1. Förfalskningen

Introduktion

Alltsedan 1924 har Lenins ”Brev till kongressen”, ofta benämnt ”Lenins testamente”, stötts och blötts i olika sammanhang. I Sovjet tog man upp frågan om hur man skulle hantera det i samband med kommunistpartiets 13:e kongress i maj 1924, men kongressdeltagarna fick inte ta del av det. Frågan återkom ett stort antal gånger under 1920-talet, men bortsett några brottstycken som citerades av Stalin[1], hemlighölls innehållet.

I väst var det främst via den amerikanska vänsterjournalisten Max Eastman som ”testamentet” blev känt, först via boken Efter Lenins död (1925) och sedan när delar av ”testamentet” publicerats i *New York Times* 18 oktober 1926. Alltsedan dess har det varit välkänt i väst och i stort sett alla historiker som sysslade seriöst med Sovjets historia använde sig av det.[2]

I Sovjetunionen blev innehållet tillgängligt först 1956, dvs efter Stalins död (1953). Men det dröjde inte länge förrän det började poppa upp personer som hävdade att åtminstone delar av ”testamentet” var en förfalskning. De ville helt enkelt inte godta att Lenin skulle ha uttryckt sig så kritiskt om Stalin som han faktiskt gör.

Den mest inflytelserike av de som drivit denna tes är den stalinistiska ryske historikern Valentin Sacharov, som 2003 kom ut med en bok med titeln *”Polititjeskoje zavesjtjanije” Lenina* (Lenins ”politiska testamente”). Sacharov fick också stöd av andra stalinister, bl a den ryska historikern Jurij Zjukov, men även utomlands, däribland av den amerikanske litteraturprofessorn Grover Furr, som verkar ha gjort försvaret av Stalin till sin livsuppgift (och födkrok). Furr ifrågasätter inte bara ”testamentet”, utan stämplar i stort sett all Stalin-kritik som lögn.[3] Att fanatiska stalinister tagit till sig dessa idéer är väl inte särskilt förvånande. Mer anmärkningsvärt är att även den amerikanske Stalin-biografen Stephen Kotkin har ifrågasatt ”testamentet” (främst med hänvisningar till Sacharovs arbete).[4]

Nedan återges första kapitlet i ryssen Jurij Aleksejevitjs Buranov bok *Lenin’s Will* (1994), som är av helt annan karaktär än Sacharovs och Furrs arbeten. Han ifrågasätter inte äktheten av ”testamentet” som sådant, men hävdar att delar av det manipulerats *av Stalin*! Enligt Buranov handlar det om små, men viktiga ändringar, och ger exempel på bokens 1:a kapitel som återges nedan.

Buranovs arbete, som baseras på arkivstudier, består av 9 kapitel. Där diskuteras utförligt fler aspekter av ”Lenins sista strid” och i synnerhet hur ”testamentet” behandlades efter Lenins död. Exempelvis handlar kapitel 7 om ett gemensamt plenarmöte som Centralkommittén och Centrala kontrollkommissionen höll i juli 1926, där stor uppmärksamhet ägnades åt Eastmans bok *Efter Lenins död*.[5] Ytterligare två kapitel ägnas åt Eastmans roll (kap 6 och 9). Vi kommer senare publicera dessa och fler kapitel ur Buranovs bok.

OBS Tillägg/kommentarer i texten och i synnerhet noterna skrivs inom [hakparenteser].

Martin F

---

[1] [För detaljer om detta, se Stalin och Lenins ”testamente”]
[2] [T ex E H Carr, Isaac Deutscher och Boris Souvarine.]
[3] [Se Grover Furr om Chrusjtjovs ”lögner” och Chrusjtjov deltagare i trotskistisk-bucharinistisk komplott. Se även engelskspråkiga Wikipedia om Grover Furr.]
[4] [Se Introduktionen till Stalin och Lenins ”testamente”]
[5] [Detta möte behandlas även i Stalin och Lenins ”testamente”]

Mysteriet med förändringen av Lenins politiska vilja uppstod när han började diktera sitt ”Brev till kongressen”. Man trodde att de diktamen som Lenin gav i slutet av december 1922 hade förvanskats, men fram till nyligen fanns inga trovärdiga uppgifter som bevisade detta. Jag anser att det nu finns sådana bevis, vilka visar att Stalin, när han fick Lenins diktamen från sitt sekretariat, troligen ändrade formuleringarna. I ett fall kan detta bevisas med hänvisning till ett original, ett dokument som tidigare var hemligt. Syftet med denna bok är inte bara att exakt avgöra vilka omformuleringar som gjordes i Lenins ”Brev till kongressen”, utan också att fastställa hur förändringarna åstadkoms.[6]

1970 skickades ett handskrivet ark från Sovjetunionens (SUKP) kommunistiska partis centralkommittés allmänna avdelning till Marxist-leninistiska institutets centrala partiarkiv. Det var den text som Lenin dikterade den 23 december 1922 och som blev känd som början av ”Brev till kongressen”. Detta dokument är unikt i två avseenden.

Det är helt klart att alla Lenin-texter som är relevanta för ”Brev till kongressen” publicerades på grundval av maskinskrivna original.[7] Men det nyupptäckta dokumentet är handskrivet av Stalins hustru Nadezjda Allilujeva.[8]

Det är det *enda* handskrivna originalet av den text som Lenin dikterade den 23 december 1922 och var skrivet av en som ingick i hans sekretariat. Detta handskrivna dokument avviker från den maskinskrivna versionen, som blev den officiella text som publicerades i volym 45 av Lenins *Polnoje Sobranije sotjinenij* (Samlade verk), och har följande lydelse:

> **Brev till kongressen**
>
> Jag skulle allvarligt tillråda att en rad ändringar i vår politiska struktur görs på denna kongress.
>
> Jag vill delge er de synpunkter jag anser vara viktigast.
>
> I främsta rummet ställer jag en utökning av antalet medlemmar i centralkommittén till några tiotal eller rentav till hundra. Jag tror att vår centralkommitté utan en sådan reform skulle hotas av stora faror, ifall händelseförloppet inte blev helt gynnsamt för oss (och ett gynnsamt förlopp kan vi inte räkna med).
>
> Vidare vill jag föreslå kongressen att på vissa villkor tillerkänna Statliga plankommissionens [9] beslut karaktären av lag och i detta avseende i viss grad och på vissa villkor tillmötesgå kamrat Trotskij.

---

[6] Förf. hänvisar här till en bokbilaga med en kronologi som täcker tiden 15 september 1922 – 8 juni 1923. [Detta återges inte här, men liknande uppgifter kan t ex inhämtas från Lenins sista strid av Moshé Lewin.]

[7] V.I. Lenin, *Polnoje sobranije sotjinenij*, vol 45 (Samlade verk, vol 45) (Moskva: Izdatelstvo Polititjeskoj Literatury [Politizdat], 1964), sid. 341-406. Detta offentliggjordes även i engelsk översättning i V.I. Lenin, *Collected Works* [*CW*], vol. 36 (Moskva: Progress Publishers, 1966), s. 593-611. På svenska publicerades den första officiella översättningen 1956 års upplaga av *Valda verk i 2 band*, band II:2, s. 750 ff.]

[8] Nadezjda Sergejevna Allilujeva (1901-1932) var en av Lenins sekreterare. Förutom att uppteckna diktamen hjälpte hon också till med föra hans dagbok. Det var hon som började föra dagboken den 21 november 1922. Hennes sista anteckning var den 18 december 1922. Det är anmärkningsvärt att nästa post, daterad 23 december 1922 (samma dag som första delen av Lenins ”Brev till kongressen” nedtecknades), gjordes av en annan av Lenins sekreterare, M A Voloditjeva.

[Redaktörens anmärkning: Det är också värt att notera att det var M A Voloditjeva som tog på sig äran för att ha nedtecknat de delar av ”Brev till kongressen” som var daterade 23 december, och att det var hon som satte sina initialer på den officiellt utskrivna kopian. Läsaren kommer att märka senare, att i sitt uttalande den 29 december 1922 vidhöll också Lidia Fotijeva, Lenins huvudsekreterare, att det var Voloditjeva som tog denna diktamen. Ändå är handstilen i originalet klart Allilujevas och handstilsexperter har bekräftat detta. Tydligen skrev Allilujeva ut brevet i klartext från Voloditjevas ursprungliga stenografiska diktamen. För ytterligare information, se Jurij A. Buranov, ”K istorij Leninskogo 'polititjeskogo zavesjtjanija’ (1922-1923 gg.)” (”Om historien bakom Lenins ’politiska vilja’ [1922-1923]”), *Voprosy istorii KPSS* (Frågor om SUKP:s historia), nr. 4, april 1991]

[9] Statliga plankommissionen kallas Gosplan på ryska.

> Vad beträffar den första punkten, dvs en utökning av antalet medlemmar i centralkommittén, så anser jag att detta är nödvändigt såväl för att höja centralkommitténs auktoritet som för att vi skall kunna arbeta ordentligt på att förbättra vår apparat och för att förebygga att konflikter mellan mindre delar av centralkommittén kunde få en överdrivet stor betydelse för partiets hela framtid.
>
> Jag tror att vårt parti har rätt att av arbetarklassen kräva 50-100 centralkommittémedlemmar och att arbetarklassen kan frambringa dem utan att dess resurser ansträngs alltför hårt [*dvs. att det inte skulle vara svårt att rekrytera dem från arbetarklassen – Red.*].
>
> En sådan reform skulle avsevärt öka vårt partis stabilitet och underlätta dess kamp mitt ibland fientliga stater, en kamp som enligt min mening kan och kommer att i hög grad skärpas under de närmaste åren. Jag tror att vårt partis stabilitet skulle stärkas tusenfalt genom en sådan åtgärd.
>
> Lenin. Den 23 december 1922. Uppteckнat av M V. [10]

Låt oss undersöka fjärde stycket i den officiellt publicerade versionen. Det lyder:

> Vidare vill jag föreslå kongressen att på vissa villkor tillerkänna Statliga plankommissionens beslut karaktären av lag och i detta avseende *i viss grad och på vissa villkor* tillmötesgå kamrat Trotskij. [Kursivering tillagd]

De *kursiverade* orden förekommer *inte* i den ursprungliga handskrivna texten. Det är den lydelse som finns i den maskinskrivna versionen av dokumentet, och den förändrar betydelsen avsevärt.

Betydelseändringen är ännu större om man jämför de två varianterna av nästa stycke. Den maskinskrivna versionen lyder:

> Vad beträffar den första punkten, dvs en utökning av antalet medlemmar i centralkommittén, så anser jag att detta är nödvändigt såväl för att höja centralkommitténs auktoritet som för att vi skall kunna arbeta ordentligt på att förbättra vår apparat och för att förebygga att konflikter mellan mindre delar av centralkommittén kunde få en överdrivet stor betydelse för partiets *hela framtid*. [Kursivering tillagd]

I den ursprungliga handskrivna texten lyder slutet av den sista meningen:

> … kunde få en överdrivet stor betydelse för partiets ”domare”.

Den maskinskrivna versionen ser ganska oskyldig ut, men den ändrade meningen, med orden *hela framtid* (utan citattecken), är redigerad i samma stil som ”testamentet”. Den handskrivna versionen, där ordet ”domare” används (det är ingen slump att ordet är skrivet inom citattecken), ger det karaktären av ett affärsdokument.

Vem kallade Lenin för ”domare”? Svaret återfinns i det som Lenin dikterade den 24 december 1922, och som börjar:

> Med centralkommitténs stabilitet, som jag ovan talade om, menar jag åtgärder för att motverka en sprängning, försåvitt sådana åtgärder överhuvud taget kan vidtas. Ty det är klart att vitgardisten i *Russkaja Mysl* [11] (det var visst S Oldenburg) hade rätt, när han i vitgardisternas spel mot Sovjetryssland för det första satsade på en sprängning av vårt parti och när han för en sådan sprängning för det andra satsade på högst allvarliga meningsskiljaktigheter inom partiet.[12]

---

[10] Lenin *Polnoje Sobranije sotjinenij*, vol. 45, sid 343-344. *CW*, vol. 36, sid. 593-594 – på svenska: Brev till kongressen m m . Det handskrivna originalet, skrivet av N.S. Allilujeva, återges i bilagan allra sist nedan. Den maskinskrivna kopian, skriven av MA Voloditjeva, finns i RGASPI, f. 2, op. 1, d. 24047, och återges även den allra sist i bilagan nedan [Redaktörens anmärkning: f = fond, som betyder ”samling”; op = opis, som betyder ”lista”; d = delo, som betyder ”pärm”; l = list, som betyder ”sida”; och sh = blad.].

[11] ”Rysk tanke”, en tidning som gavs ut i Prag,

[12] Lenin, *Polnoje Sobranie sotjinenij*, band 45 (*Samlade verk*, vol 45) (Moskva: Izdatelstbo Polititjeskoj Literaturij, 1964), vol. 45, sid. 344; *CW*, vol. 36, sid. 594.

I denna text (närbesläktad med den som dikterades dagen före och med liknande mening och avsikt), namnger Lenin en av ”domarna” direkt: S S Oldenburg, den emigrerade politiska publicisten som uttryckte intresse för politisk emigration. I den ena versionen (med orden *hela framtid*) är stilen högtravande (låt mig säga: stalinistisk); i det andra är stilen typiskt leninistisk.

Längre fram ska vi undersöka varför formuleringen i Lenins text ändrades. Låt oss här ta en titt på vad vi kan få fram ur en annan källa. I det Ryska statliga arkivet för social och politisk historia (RGASPI, det tidigare Centrala partiarkivet) sammanställdes 1956 en mapp med dokument när Lenins politiska testamente förbereddes för publicering. På det översta kortet (som är originalet) står det:

> Moskva. 7 juli 1923.
>
> Till kamrat Kamenev. Här är det material som kamrat Kujbysjev utlovat för partiarkiven.
>
> [Underskriften är oläslig.] [13]

Det ”utlovade materialet” som skickades från den centrala kontrollkommissionen (CKK), bestod av flera maskinskrivna kopior av Lenins diktamen från 23-29 december 1922 Ursprungligen ingick här en post från 24-25 december 1922 (testamentet). Att den senare drogs tillbaka kan utläsas av den korta dokumentbeskrivning som bifogats mappen, som när det gäller uppteckningen från 23 december 1922, säger:

> ”Två förslag till partikongressen.” 1. Utöka antalet CK-medlemmar till 50 eller 100 (som en åtgärd för att öka CK:s stabilitet). 2. Tillerkänn den Statliga plankommissionen lagstiftande funktioner. [Idén föreslogs av Trotskij.]

I denna innehållsförteckning står också:

> Det andra brevet. 24/XII-1922. Utveckling av det första förslaget om att öka antalet CK-medlemmar (karaktärsbeskrivningar).

Således, kort efter den tolfte kongressen och efter att ha noggrant studerat Lenins anteckningar, överlämnade V.V. Kujbysjev dem till arkiven, som stod under Lev Borisovitj Kamenevs kontroll. Detta skedde den 18 maj 1924, ett år innan Lenins hustru Nadezjda Krupskaja överlämnade kopiorna av Lenins dokument till centralkommittén, som fram till dess, i enlighet med författarens önskemål och som alla partidokument garanterade, hade ”noggrant” förvarats i förseglade kuvert i Lenins sekretariat och hos hans anhöriga.

Låt oss med detta i åtanke undersöka grunden för det påstående som antyddes i början av denna del. Historiker delar i allmänhet uppfattningen att Lenin hade beslutat att inte överlämna sitt första protokoll, dikterat den 23 december 1922, till politbyrån och till medlemmarna i RKP(b):s[14] CK. Jag tror att det som faktiskt hände var annorlunda. Ursprungligen planerade Lenin, som han brukat göra, en serie brev till den kommande tolfte kongressen. Men vissa åtgärder av Stalin och andra politbyråmedlemmar fick honom att besluta annorlunda.

I själva verket formulerar Lenin i första delen av sitt ”Brev till kongressen”, daterat 23 december 1922, något som verkar vara en vädjan till politbyråns eller CK:s medlemmar: han använder formuleringar som ”Jag vill delge er”, ”Vidare vill jag föreslå”, och ”så anser jag”. Med andra ord, precis som Lenin hade förberett en rapport för elfte kongressen, började han återigen, trots sin mycket dåliga hälsa, förbereda sin rapport inför den tolfte.[15]

---

[13] RGASPI, f. 17, op. 2, d. 790, sh. 1.

[14] RKP (b) = Allryska kommunistpartiet (bolsjevikerna).

[15] Strax innan RKP(b):s elfte kongress var Lenin sjuk. Den 23 mars 1922, tre dagar innan kongressen började, överlämnade han planen för sin kongressrapport via ett brev till VM Molotov och bad honom godkänna den vid plenarmötet. Han bad också, om möjligt, att slippa delta i arbetet i plenumet. Den 27 mars, levererade Lenin sina

Han antog att det skulle finnas gott om tid innan den tolfte kongressen öppnades och att politbyrån skulle kunna överväga hans förslag. Dessutom hoppades han att han skulle kunna återhämta sig och delta i kongressen.[16] Det är också värt att notera att han, i en annan diktamen, *inte* gav order om att hans anteckningar skulle vara konfidentiella. Voloditjeva skriver i sin anteckning i Lenins dagbok för den 23 december:

> Strax efter kl. 8 kallade Vladimir Iljitj mig till sin lägenhet. Under fyra minuter dikterade han. Kände sig dålig. Läkarna var där. Innan han började diktera, sade han: ”Jag vill diktera ett brev till kongressen. Skriv ned det.” Han dikterade snabbt, men hans dåliga hälsa var uppenbar. Mot slutet frågade han vad det var för datum. Varför var jag så blek? Varför var jag inte på kongressen? Han beklagade att han tog upp den tid som jag kunde ha tillbringat där. Jag fick inga fler order.[17]

Nästa dag, den 24 december 1922, förändrades situationen plötsligt. Och den förändrades på initiativ av Stalin. I förteckningen över Lenins dokument (från september 1920 till och med januari 1924), nr. 8628, daterad 23/XII: ”Till Stalin” (”V.I.:s brev till kongressen”).[18] Denna anteckning visar att Stalin, partiets generalsekreterare, fick texten till den första delen av ”Brev till kongressen” samma dag som det dikterades. Efter att ha läst detta kallade Stalin, som hade ansvaret för att se till att den strikta kur som läkarna hade ordinerat för Lenin upprätthölls, till ett möte som skulle hållas nästa dag, den 24 december, vid vilket han skulle närvara tillsammans med Nikolaj Ivanovitj Bucharin och Kamenev, som då beslutade att låta Lenin diktera sina ”anteckningar” på villkor att han ”inte får vänta sig svar”.[19] All information som ”berör politiken” var förbjuden.[20]

Lenin, som nu befann sig i en helt annan situation, beslutade sig för att begränsa alla sina anteckningar. Så uppstod karaktäriseringarna av G L Pjatakov och politbyråns medlemmar, som gick till historien som Lenins testamente. De personliga beskrivningarna är av stor betydelse, men det fanns en annan sida av saken: Lenins analys och bedömning av maktförhållandena inom politbyrån. Mellan den 23 och 31 december 1922 arbetade Lenin flitigt vidare med sin rapport till centralkommittén inför den tolfte kongressen. De konfidentiella dokument som han dikterade, vilka i sin helhet utgjorde ett ”Brev till kongressen”, betraktade han som en integrerad del av de artiklar som han förberedde för publicering. Detta var avsett att utgöra innehållet i hans politiska rapport.

Stalin verkade ha förstått detta, och eftersom han hade fullständig information om Lenins hälsa, humör och beteende, vidtog han en rad åtgärder för att stärka sin ställning i partiet. De uppenbara konflikterna mellan Stalin och Trotskij, som började i december 1922, ledde till att Stalin omformulerade Lenins dokument.

Den 21 december 1922 kopierade Nadezjda Krupskaja, med tillstånd av en av Lenins läkare, professor O. Foerster, Lenins brev och skickade det till Trotskij, som på Lenins begäran antog

---

anteckningar för CK:s politiska rapport. (Se Lenin, *Polnoje Sobranie sotjinenij*, vol 45, sid 60-62; *CW*, vol 36, sid 571-575, ”Notes for a Speech on March 27”)

[16] Lenin *Polnoje Sobranie sotjinenij*, vol. 45, sid. 477. Som dagboken vittnar om, frågade Lenin sin läkare den 29 januari 1923 om han kunde tala inför kongressen den 30 mars Läkaren svarade nekande, men lovade att han ”skulle vara på benen” vid den tiden. [I *CW* ingår dagboken i vol. 42, s. 463-494, Journal of Lenin’s Duty Secretaries]

[17] Ibid., s. 474. [*CW* s 481]

[18] RGASPI, f. 5, op. 4, d. 1, sh. 141.

[19] Lenin, *Polnoje Sobranie sotjinenij* vol. 45, sid. 710. [I Moshe Lewin, Lenins sista strid, återges beslutet i Bilaga VI (”Politbyrån tillåter Lenin den 24 december att diktera”). Se s. 67]

[20] [Se föreg. not] Den 18 december 1922 löd resolutionen från CK-plenumet: ”Gör kamrat Stalin personligen ansvarig för isoleringen av Vladimir Iljitj både vad gäller hans personliga relationer med tjänstemän och hans korrespondens.” (*Izvestija SUKP CK*, 1989, nr 12, s 191) [kursivering.] [Redaktörens anmärkning: *Izvestija SUKP CK* (eller, mer exakt, *Izvestija Tsk KPSS*) är en officiell partitidskrift, inte att förväxla med tidningen *Izvestija*.]

hans ståndpunkt i frågorna om monopolet på utrikeshandeln: ”vi bör inte stanna upp utan fortsätta offensiven” i syfte att förbereda denna politik inför ”partikongressen”. Efter att ha mottagit brevet började Trotskij noggrant att uppfylla Lenins begäran.[21]

Den 22 december, började Stalin motarbeta detta åtagande, efter att ha fått ett brev från Kamenev skrivet den 22 december eller strax före:

> Josef,
>
> I kväll ringde Tr[otskij] mig och sa att han hade fått ett meddelande från St[arik],[22], som, trots att han är nöjd med kongressresolutionen om Vnesjtorg,[23] vill att Tr[otskij] ska avge en rapport om denna fråga för en fraktion i kongressen och bereda marken för att ta upp frågan på partikongressen. Tydligen vill han stärka sin ställning. Trotskij framförde inte sin åsikt, men han bad att ärendet skulle överlämnas till den avdelning inom centralkommittén som ansvarar för kongressens genomförande. Jag lovade honom att informera dig om detta, och det gör jag nu.
>
> Jag kunde inte nå dig via telefon.
>
> I min rapport kommer jag att med eftertryck lägga fram resolutionen från CK-plenumet. Jag skakar din hand.
>
> L. Kam[enev]
>
> Jag kommer i morgon, eftersom det finns en sådan hög med material till rapporten att jag drunknar i det och kan inte hantera det.
>
> L.K.[24]

Stalin svarade omedelbart:

> 22 / XII.1922
>
> Kamrat Kamenev!
>
> Jag har fått ditt meddelande. Jag tycker vi ska begränsa oss till uttalandet i din rapport utan att ta upp detta i fraktionen. Hur lyckades Starik organisera denna korrespondens med Trotskij? Foerster förbjöd honom uttryckligen att göra det.
>
> J. Stalin[25]

Samma dag förolämpade Stalin Krupskaja ”å det grövsta”, med användning av ”opassande förolämpningar och hot”. Vid detta tillfälle skrev Krupskaja till Kamenev:

> 23/XII
>
> Lev Borisovitj.
>
> Stalin ringde upp mig igår och skällde ut mig å det grövsta med anledning av det korta brev jag skrev dikterat av Vlad. Iljitj med läkarnas tillåtelse. Jag är ingen nykomling i partiet. Under alla 30 år har jag inte från någon kamrat hört ett enda grovt ord, partiets intressen och Iljitj är mig inte mindre kära än de är för Stalin. Nu behöver jag ett maximum av självbehärskning. Vad det går och inte går att prata med Iljitj om känner jag bättre än vilken läkare som helst, eftersom jag vet vad som oroar eller inte oroar honom, i varje fall vet jag det bättre än Stalin.
>
> Jag vädjar till dig och till Grigorij, som V.I.:s närmaste vänner, och jag ber er att skydda mig mot denna grova inblandning i privatlivet, mot dessa ovärdiga förolämpningar och hot. Jag betvivlar inte att partiets kontrollkommission, som Stalin tycker sig kunna hota med, kan fatta ett enhälligt

---

[21] *Izvestija SUKP CK*, 1989, nr. 12, sid. 191. [Hela brevet återges i Lenins kamp mot stalinismen, s. 79-80 och i *Collected Works* vol. 45, s 606]
[22] Med ”Starik” (”Gamle mannen”) avser Kamenev Lenin.
[23] Vnesjtorg = Ministeriet för utrikeshandel.
[24] *Izvestija SUKP CK*, 1989, nr. 12, sid. 191.
[25] Ibid., s. 192.

> beslut i frågan, men jag har varken kraft eller tid att öda på denna enfaldiga intrig. Jag är också levande och mina nerver är spända till det yttersta.
>
> N. Krupskaja.[26]

Som nämnts ovan, fick Stalin den 23 december 1922, genom det dokument som nedtecknats av Voloditjeva (första delen av ”Brev till kongressen”), veta att Lenin förordade att den Statliga plankommissionen skulle omorganiseras, och att ”i detta avseende tillmötesgå kamrat Trotskij”. Den 24 december skickade Trotskij ett brev till Stalin där han framförde sitt eget förslag till omorganisation, men utan att veta att det redan hade godkänts ”på vissa villkor” av Lenin. Man måste komma ihåg att under hösten 1922 var Lenins ståndpunkt i den nationella frågan, som sammanföll med Trotskijs, helt motsatt Stalins.

En analys av ovanstående dokument leder till slutsatsen att Stalins ställning var starkt hotad. Hans personliga intressen trängde allt annat i bakgrunden, och han bestämde sig för att ändra Lenins anteckning från 23 december 1922. Det var alltså ingen slump att den ”officiella” versionen av protokollet dök upp i den serie dokument som mottogs av Kujbysjev, och som senare publicerades i volym 45 av Lenins samlade verk.

Det är högst troligt att texten ”förbättrades” någon gång mellan den 24 och 29 december 1922, när CK-medlemmarna läste Trotskijs brev som beskriver hans planer för att omorganisera den Statliga plankommissionen och STO (Sovet Truda i Oborony / Arbets- och försvarsrådet). Stalin anslöt sig till Lenins och Trotskijs diskussion om problemet.[27] Som nämnts ovan, närmade sig Lenins och Trotskijs ståndpunkter i frågan varandra i december 1922.[28]

I januari 1923 skrev Stalin och Trotskij till varandra om hur landet skulle styras. Stalin ville att Arbets- och försvarsrådet skulle stå i spetsen för den administrativa apparaten. Följaktligen skulle nu även underlydande till STO:s ordförande fungera som styrelsesuppleanter för ordföranden i Folkkommissariernas råd, vilket innebar att antalet suppleanter ökade till fem. Utöver dessa fem skulle även ordföranden för den Statliga planeringskommissionen [Gosplan] och Folkkommissariatet för finanser ingå i denna styrelse. Stalin föreslog dessutom att Trotskij skulle ta över posten som en av suppleanterna till ordföranden i Arbets- och försvarsrådet och samtidigt leda en avdelning som Högsta ekonomiska rådet [VSNCh].

Enligt Trotskijs utkast skulle uppgiften att samordna och leda arbetet inom de statliga ekonomiorganen tilldelas den Statliga planeringskommissionen. VSNCh skulle underordnas ordföranden för Statsplanekommissionen, och VSNCh:s ordförande skulle samtidigt vara vice ordförande i den Statliga plankommissionen. Om vi antar att hans plan skulle antas gjorde han uppenbarligen anspråk på posten som ordförande för Statsplanekommissionen och avvisade den post som Stalin indirekt erbjudit honom.

Trotskijs idé om en särskild roll för den Statliga planeringskommissionen, som Lenin stödde, och den personliga rivaliteten mellan Stalin och Trotskij som Lenin förutsåg, ingick i dessa rent administrativa planer. Den 23 december 1922, efter att i stort ha instämt i Trotskijs förslag till omorganisation av den Statliga planeringskommissionen, framförde Lenin sin specifika åsikt om situationen i ett brev daterat den 27 december, där han också nämnde att Trotskij inte borde vara ordförande för Statsplanekommissionen, eftersom ”personliga frågor för närvarande är alltför nära sammanflätade med principfrågan”.[29]

---

[26] Ibid., s. 192; Lenin, *Polnoje Sobranije sotjinenij*, vol 54 (Samlade verk, vol. 54), (Moskva: Izdatelstvo Polititjeskoj Literatury, 1965), s. 674–675.
[27] *Trotsky Papers*, 1917-1922, vol. 2, Mounton, 1971, sid. 578-582.
[28] Lenin *Polnoje Sobranije sotjinenij*, vol. 45, s. 349-353.
[29] Lenin *Polnoje Sobranije sotjinenij*, vol. 45, sid. 350; *Collected Works*, vol. 36, s. 599. [Brev till kongressen m m, s. 4]

Det var ungefär vid denna tidpunkt som Trotskij fick texten till Lenins diktamen av den 23 december, med den nya formuleringen. Detta sammanföll med en annan av Stalins åtgärder, som syftade till att inte för Trotskij avslöja den information som Stalin hade fått från Lenins sekretariat (eftersom Trotskij naturligtvis förväntade sig att Lenins första brev skulle ha följts av andra). Stalins agerande är fullt förklarligt: Lenins karaktärsbeskrivningar av de två ”framstående ledarna” i RKP(b):s centralkommitté gynnade Trotskij framför Stalin.[30]

Litteraturen om Lenins politiska testamente bekräftar att, trots alla de konspiratoriska åtgärder som Lenin vidtog för att hålla sina anteckningar hemliga, läste Stalin, och förmodligen andra politbyråmedlemmar (däribland Trotskij), inte bara protokollet daterat den 23 december 1922, utan också allt det övriga som han dikterade under de följande dagarna. Hittills har inte ett enda dokument varit känt som skulle ha lett till slutsatsen att Trotskij, liksom Stalin, fick tillgång till fullständig information. V.P. Naumovs intervju, ”Lenins testamente”.[31] väckte endast frågan om huruvida Trotskij kände till innehållet i Lenins testamente under de sista tio dagarna av 1922. Senare nyanserades ”oklarheten” i Naumovs information av Institutet för marxism-leninism (som är knutet till SUKP:s centralkommitté): den 26 februari 1988 uttryckte *Pravda* ”åsikten att politbyrån och medlemmarna i RKP(b):s centralkommitté samt vissa av partiets centralkommittémedlemmar hade informerats om vissa [av Lenins] anteckningar före den 18 maj 1924 [då Krupskaja överlämnade testamentet till RKP(b):s centralkommitté], åtminstone de som hade dikterats före den 29 december 1922.” Naturligtvis skickades det efter denna publicering läsarbrev till SUKP:s centralkommitté med frågan om vem som hade läst testamentet i december 1922. Naumovs intervju antydde att Trotskij kände till testamentet. 1990 publicerade *Izvestija SUKP CK* två brev (Fotijeva till Kamenev och Kamenev till Stalin daterade 29/XII-1922). I förordet angavs att ”denna fråga besvaras i viss utsträckning av de publicerade breven från Kamenev och Fotijeva”.[32] Denna försiktiga formulering av erfarna arkivarier vid partiets centrala arkiv vid Institutet för marxism-leninism, som publicerade breven, är ingen tillfällighet. Kärnan i saken är att dessa nyligen publicerade dokument inte löser mysteriet om Trotskij hade läst Lenins testamente eller inte. En analys av dokumenten tyder på följande händelseförlopp:

Sent på kvällen den 29 december 1922 kom Lenins sekreterare, Lidija Aleksandrovna Fotijeva, oväntat till sin direkta chef, Kamenev (som var vice ordförande i Folkkommissariernas råd under Lenin och för närvarande skötte uppgifterna som tillförordnad ordförande), och avlade sin förklaring ”först muntligt och sedan skriftligen”. Kamenev skickade omedelbart texten till hennes förklaring till Stalin.

Fotijeva skrev:

> 29 / XII-22.
>
> På lördagen 23/XII fick kamrat Stalin det brev som Vladimir Iljitj skrev till kongressen, som hade nedtecknats av Voloditjeva. Under tiden, sedan brevet redan hade överlämnats [till honom] fann man att Vladimir Iljitj önskade att detta brev skulle förvaras strikt konfidentiellt i arkiven, att det bara kunde öppnas av honom själv eller av Nadezjda Konstantinovna, och kan visas för andra först efter hans död. Vladimir Iljitj är helt säker på att han sa detta till Voloditjeva medan han dikterade brevet. I dag, 29/XII, kallade Vladimir Iljitj på mig och frågade om sådana instruktioner hade gjorts beträffande brevet, och han sa återigen att brevet skulle offentliggöras först efter hans död. Med beaktande av Vladimir Iljitj svaga hälsa, fann jag det omöjligt att tala om för honom *att det skett ett*

[30] Lenin *Polnoje Sobranije sotjinenij*, vol. 45, sid. 345; *Collected Works*, vol. 36, sid. 594-596. [Brev till kongressen m m, s. 1-3]
[31] ”Leninskoje zavesjtjanije” (”Lenins testamente”), en intervju med VP Naumov, *Pravda*, 26 februari och 25 mars, 1988.
[32] *Izvestija SUKP CK*, 1990, nr. 1, sid. 157.

> *misstag*, och jag försäkrade honom att brevet inte var känt av någon och att hans instruktioner hade följts.
>
> Jag ber de kamrater som har tagit del av brevet att de, om de talar med Vladimir Iljitj inom den närmaste framtiden, under inga omständigheter nämner misstaget eller ger honom någon anledning att tro att brevet är känt; och jag ber dem att betrakta detta brev som ett uttryck för Vladimir Iljitjs åsikt, som ingen borde ha fått kännedom om.. [Kursivering tillagd.]
>
> 29 / XII-22. L. Fotijeva.[33]

Kamenev lade i sin tur följande anteckning till Fotijevas deklaration, och riktade det till Stalin:

> Till Stalin
>
> Kamrat L.A. Fotijeva kom till mig idag, den 29/XII, klockan 23 och gjorde först muntligt och sedan skriftligt ovanstående uttalande. Jag anser att det är nödvändigt att låta de CK-medlemmar som känner till innehållet i Vladimir Iljitjs brev få kännedom om detta. (Jag vet att innehållet är känt för kamraterna Trotskij, Bucharin, Ordzjonikidze och dig.) Jag har varken berättat eller antytt något om detta brev för någon. Jag tror inte heller att någon av de ovan nämnda kamraterna har gjort det. Men om någon av dem har avslöjat brevinnehållet för andra CK-medlemmar bör de informeras om kamrat Fotijevas uttalande.
>
> L. Kamenev[34]

Vad framgår av Fotijevas uttalande? Som vi ser skriver hon att någon gång mellan den 23 och 29 december 1922 skickades endast inledningen till ”Brev till kongressen”, daterat den 23 december, till Stalin från Lenins sekretariat. Av Kamenevs efterord till Fotijevas ”uttalande” framgår det i sin tur att innehållet i detta dokument endast var känt för Kamenev, Trotskij, Bucharin, Ordjonikidze och Stalin. Så Fotijeva, Kamenev och Stalin lämnade efter sig ett dokument med uppgiften att det endast var anteckningen daterad den 23 december som ”av misstag” skickades till Centralkommittén från Lenins sekretariat. Men vad var då Voloditjevas misstag, om hon den 23 december skrev i Lenins dagbok att Lenin inte hade gett några order om att hans brev skulle behandlas konfidentiellt?

Som Voloditjeva vittnade om fick hon en sådan order först den 24 december 1922. Vi ska återkomma till detta vittnesmål, men låt oss för tillfället notera att även andra källor pekade på att politbyråns och centralkommitténs medlemmar kände till Lenins testamente (daterat den 24 december). Som nämnts ovan kände Kujbysjev och Kamenev till dess innehåll redan i maj 1923, och det finns andra direkta bevis. I augusti 1923 brevväxlade Bucharin och Zinovjev med Stalin. Vi ska undersöka denna korrespondens i detalj senare, men låt oss för tillfället nämna att, även om Bucharin och Zinovjev kände till innehållet i Lenins testamente, skrev Stalin att han inte visste något om det.[35] De som kände till innehållet i anteckningen från den 23 december var alltså Stalin, Bucharin, Trotskij (som fick den reviderade texten), Kujbysjev, Ordzjonikidze och Kamenev. Kretsen av dem som, vilket källorna obestridligt vittnar om, kände till texten i protokollen daterade den 24–25 december 1922 var mycket snävare: Bucharin, Zinovjev, Kujbysjev och Kamenev.

I december 1922 var Kujbysjev sekreterare i CK. Kunde CK:s sekreterare undvika att informera generalsekreteraren, sin närmaste överordnade, om det dokument han hade mottagit? Naturligtvis inte. Men, precis som tidigare, gavs inget godkännande för att överlämna Lenins dokument från Lenins sekretariat till Stalin mellan den 24 december och 25 december 1922.

---

[33] Ibid., s. 157-158.
[34] Ibid., s. 158-159.
[35] *Izvestija SUKP CK*, 1991, nr. 4, sid. 205.

Samtidigt vittnar Lenins dagbok om att han varnade Voloditjeva två gånger om anteckningarnas hemliga karaktär: första gången var den 24 december; andra gången, som Fotijeva förklarade skriftligen, var den 29 december. I Kujbysjevs (och därmed Stalins) besittning hittades endast de dokument som var daterade den 29 december. Stalin använde dessa för att få Trotskij att tro att det var omöjligt att få ytterligare information om det som Lenin dikterat senare. För att hindra Trotskij från att jämföra det ändrade brevet med originalet skickade Stalin (och gick förbi dem som kände till textens ursprungliga innehåll, såsom Krupskaja) honom en kopia av Fotijevas förklaring, med följande anteckning: ”Jag har läst. Stalin. Endast till kamrat Trotskij.” I sin tur lämnade även Trotskij en anteckning: ”Jag har läst. Det säger sig självt att jag inte berättade för någon av CK-medlemmarna om Vladimir Iljitjs brev. L. Trotskij.”[36] Såvitt vi vet nämnde Trotskij aldrig denna episod igen. Troligtvis förstod han aldrig att Stalin hade vilselett honom.

Den 2 juni 1923 överlämnade Krupskaja de anteckningar som Lenin hade dikterat i slutet av 1922 till Zinovjev. (Jag kommer att diskutera detta i detalj senare.) Därefter beslutades att skicka dem till medlemmarna i politbyrån. Den 8 juni 1923 informerade Trotskij CK:s sekretariat om att han ännu inte hade mottagit dessa dokument.[37] Trotskij läste alltså inte dessa, och i synnerhet visste han inte att de innehöll Lenins tankar om den Statliga planeringskommissionen (dikterade den 27 december), vilket var av stort intresse för honom.

Således besvarade inte de dokument som publicerades av Institutet för marxism-leninism (knutet till SUKP:s CK) och forskarnas tolkning av dem frågan om Trotskij hade läst Lenins testamente i december 1922. Men i april 1992 dök några nya dokument upp. Jag anser att den information som finns i dem, om man jämför med tidigare dokument, avgör saken. I december 1922 läste Stalin Lenins testamente, men undanhöll det för Trotskij. Samtidigt förvrängde han texten i Lenins första anteckning och förfalskade därmed densamma.

Lästips

Det finns flera artiklar, böcker och dokumentsammanställningar som utförligt tar upp olika aspekter av de frågor och motsättningar som avhandlas ovan. Bland dessa bör nämnas Lenins kamp mot stalinismen (främst tidsdokument) och Moshe Lewins Lenins sista strid.

Isaac Deutschers Den avväpnade profeten, kapitel 2 (”Anatemat”), innehåller en läsvärd redogörelse för hur Lenins testamente hanterades innan och vid partiets 13:e kongress i maj 1924.

Louis Fischers Lenin-biografi, kapitlet ”Lenins sista vilja och testamente” innehåller också en läsvärd redogörelse för behandlingen av denna frågeställning i anslutning till Lenins död.

Som redan påpekats i inledningen ovan så tar Buranov upp många andra frågeställningar som rör ”testamentet” och som återkommande debatterades i det sovjetiska kommunistpartiets ledning och partikongresser under resten av 1920-talet. Det får vi återkomma till.

Ett annat arbete som bör nämnas i sammanhanget är *The Conscience of the Revolution: Communist Opposition in Soviet Russia* av den amerikanske historikern Robert V. Daniels. Den är verkligen välskriven och har fått mycket positiva recensioner. Som framgår av bokens titel så redogör den för oppositionen i Ryssland mer allmänt, dvs tar upp både ”vänsteroppositionen” (1923-1928) och ”högeroppositionen” (med Bucharin som mest kända företrädare) 1928-1930. Bokens första upplaga kom 1960, men har sedan dess kommit ut i flera utgåvor (den senaste, en lyxupplaga, 2022).

---

[36] *Izvestija SUKP CK*, 1990, nr. 1, sid. 157.

[37] Jurij Felsjtinskij, ed., Archiv Trotskogo. *Kommunistitjeskaja oppozitsija v SSSR, 1923-1927* (Trotskijs arkiv: kommunistiska oppositionen i Sovjetunionen, 1923-1927) (Moscow: Terra, 1990), vol. 1, sid. 56.

Bilagor:

Först återges den handskrivna versionen av Lenins brev 23 december 1922 (ung. 1,5 sid), som inleds med texten *Topphemligt* och avslutas med signaturen *Lenin*, vilket implicerar att det är nedtecknat av Lenins hustru Krupskaja. Sedan följer den officiella maskinskrivna texten som *inte* inleds med texten Topphemligt. Båda här hämtade från Buranovs bok.

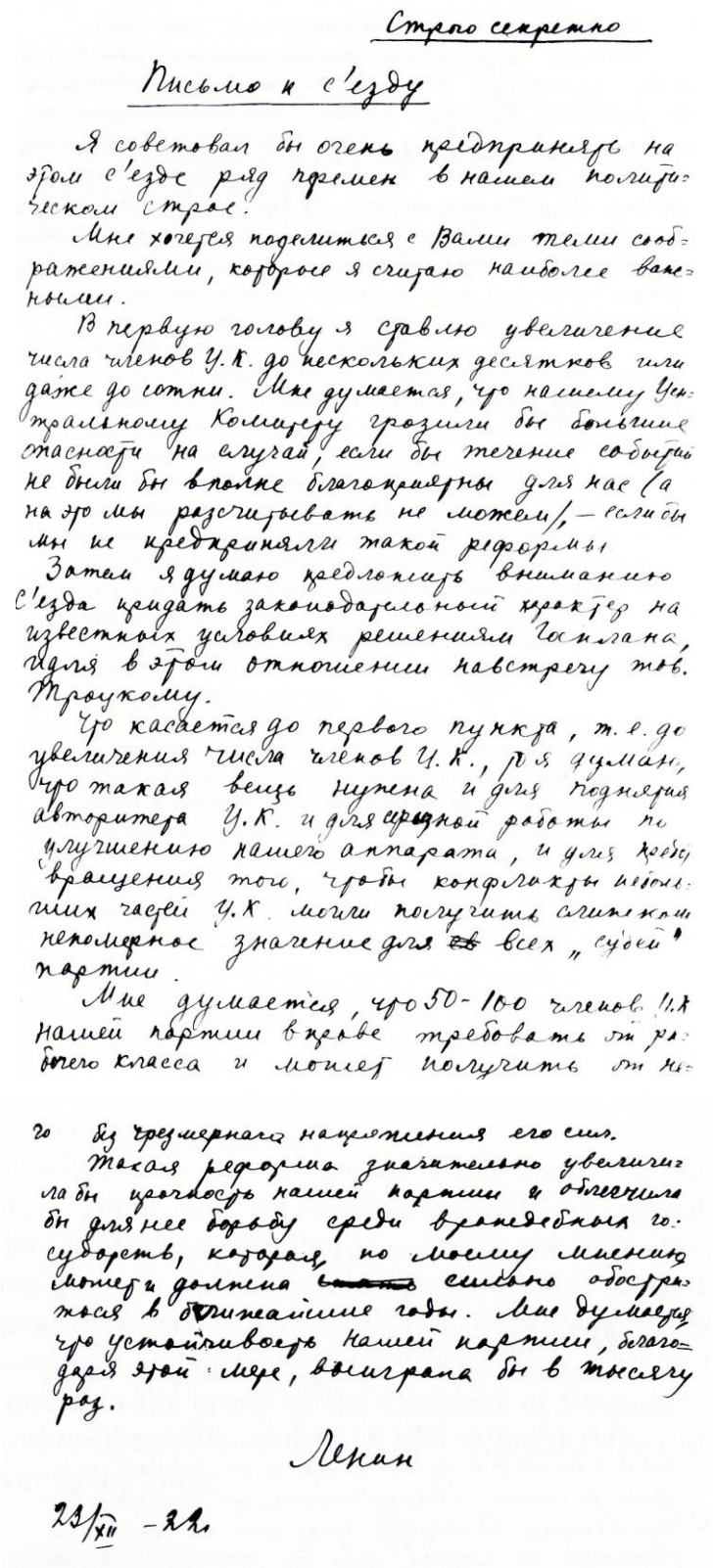

Строго секретно

Письмо к с'езду

Я советовал бы очень предпринять на этом с'езде ряд перемен в нашем политическом строе.

Мне хочется поделиться с Вами теми соображениями, которые я считаю наиболее важными.

В первую голову я ставлю увеличение числа членов У.К. до нескольких десятков или даже до сотни. Мне думается, что нашему Центральному Комитету грозили бы большие опасности на случай, если бы течение событий не были бы вполне благоприятны для нас (а на это мы рассчитывать не можем), — если бы мы не предприняли такой реформы.

Затем я думаю предложить внимательно с'езду придать законодательный характер на известных условиях решениям Госплана, идя в этом отношении навстречу тов. Троцкому.

Что касается до первого пункта, т.е. до увеличения числа членов У.К., то я думаю, что такая вещь нужна и для поднятия авторитета У.К. и для серьезной работы по улучшению нашего аппарата, и для предотвращения того, чтобы конфликты небольших частей У.К. могли получить слишком непомерное значение для всей „судьбы" партии.

Мне думается, что 50-100 членов У.К. нашей партии вполне требовать от рабочего класса и может получить от него без чрезмерного напряжения его сил.

Такая реформа значительно увеличила бы прочность нашей партии и облегчила бы для нее борьбу среди враждебных государств, которая, по моему мнению, может и должна стать сильно обостриться в ближайшие годы. Мне думается, что устойчивость нашей партии, благодаря этой мере, выиграла бы в тысячу раз.

Ленин

23/XII – 22 г.

Strängt hemligt

Brev till kongressen

Jag skulle råda mycket starkt till att på denna kongress företa ett antal förändringar i vårt politiska system.

Jag vill dela med mig av de tankar som jag anser vara de viktigaste.

För det första förespråkar jag en ökning av antalet medlemmar i CK till flera dussin eller till och med hundra. Det förefaller mig som om vår Centralkommitté skulle hotas av större faror om inte händelseförloppet är synnerligen gynnsamt för oss (och det kan vi inte räkna med) – om vi inte genomför en sådan reform.

För det andra tänker jag föreslå kongressen att ge lagstiftande karaktär åt Statsplanekommissionens beslut under vissa förutsättningar, och i detta avseende gå Trotskij till mötes.

Vad gäller det första förslaget, alltså ökningen av antalet medlemmar i CK, så anser jag att en sådan åtgärd är nödvändig både för att höja CK:s auktoritet och för att förbättra vårt apparatarbete och för att förhindra att konflikter inom små delar av CK skall kunna få alltför stor betydelse för hela partiets "öde".

Det förefaller mig som om 50-100 medlemmar i vårt parti kan begära av arbetarklassen och kan få av den utan överdrivet påfrestande av dess krafter.

Sådan reform skulle avsevärt öka vårt partis stabilitet och underlätta kampen mot fientliga stater, som enligt min mening kan och måste bli mycket skarpare under de närmaste åren. Det förefaller mig som om vårt partis stabilitet, tack vare denna åtgärd, skulle vinna tusenfalt.

Lenin

23/XII – 22

Письмо к С"езду.

Я советовал бы очень предпринять на этом С"езде ряд перемен в нашем политическом строе.

Мне хочется поделиться с Вами тремя соображениями, которые я считаю наиболее важными.

В первую голову я ставлю увеличение числа членов ЦК до нескольких десятков или даже до сотни. Мне думается, что нашему Центральному Комитету грозили бы большие опасности на случай, если бы течение событий не было бы вполне благоприятным для нас /а на это мы рассчитывать не можем/,- если бы мы не предприняли такой реформы.

Затем, я думаю предложить вниманию с"езда придать законодательный характер на известных условиях решениям Госплана, идя в этом отношении навстречу тов. Троцкому, до известной степени и на известных условиях.

Что касается до первого пункта, т.е. до увеличения числа членов Ц.К., то я думаю, что такая вещь нужна и для поднятия авторитета Ц.К., и для серьезной работы по улучшению нашего аппарата, и для предотвращения того, чтобы конфликты небольших частей Ц.К. могли получить слишком непомерное значение для всех судеб партии.

Мне думается, что 50-100 членов Ц.К. наша партия вправе требовать от рабочего класса и может получить от него без чрезмерного напряжения его сил.

Такая реформа значительно увеличила бы прочность нашей партии и облегчила бы для нее борьбу среди враждебных государств, которая, по моему мнению, может и должна сильно обостриться в ближайшие годы. Мне думается, что устойчивость нашей партии, благодаря такой мере, выиграла бы в тысячу раз.

Л е н и н .

23.XII.22 г.

Записано М.В.